

FÖRDJUPNING

Hushållens disponibla inkomst

Hushållens disponibla inkomst avser att mäta hushållens köpkraft, men det finns ingen entydigt fastställd definition av begreppet ”disponibel inkomst”. Teoretisk vägledning till vad som kännetecknar ett lämpligt inkomstmått har lämnats av Hicks som det maximala värdet som kan konsumeras under en period, utan att individen eller hushållet för den skull förväntar sig att värdet på konsumtionen under nästa period blir lägre.⁹ I detta sammanhang betonas just att nettoförmögenheten ska hållas på en oförändrad nivå.

Disponibel inkomst mäts i praktiken på två sätt från två olika datakällor, nationalräkenskaperna (NR) och inkomststatistiken, vilka båda produceras av SCB. I NR-systemet är målet att mäta inkomsterna på aggregerad nivå. De inkomster som då ingår i hushållens disponibla inkomster är de som genereras i ekonomin under en viss period. Är syftet att studera inkomstfördelningen mellan enskilda individer, hushåll eller samhällsgrupper lämpar sig inkomststatistikens inkomstmått bättre. Definitionen av hushållens inkomster i inkomststatistiken utgår i högre grad från vad hushållen själva upplever som inkomster. Det finns fem huvudsakliga skillnader mellan hur disponibel inkomst redovisas i NR och i inkomststatistiken:

- Svarta inkomster ingår i NR:s begrepp av disponibel inkomst men inte i inkomststatistiken. Speciellt när det gäller egna företagens inkomster utgör svarta inkomster en inte försumbar andel.
- NR inkluderar både hushållens ränteinkomster och ränteutgifter i disponibelinkomsten. I inkomststatistikens inkomstbegrepp ingår inte ränteutgifterna utan endast ränteinkomsterna.
- I disponibelinkomsten enligt NR görs ett fiktivt hyresinkomstillägg från boende i egenägd bostad. Motsvarande tillägg görs inte i disponibelinkomstmåttet enligt inkomststatistiken.
- Kapitalvinster ingår inte i disponibel inkomst enligt NR medan de ingår i inkomststatistikens begrepp.
- NR och inkomststatistiken använder olika metoder för att beräkna inkomster för egna företagare.

⁹ Se Hicks, J.R., *Value and Capital: An Inquiry into Some Fundamental Principles of Economic Theory*, andra utgåvan, Clarendon Press, Oxford, 1946.

DISPONIBEL INKOMST ENLIGT NR

Enligt NR beräknas hushållens disponibla inkomst som summan av alla inkomster minus skatter och avgifter. Den största delen av hushållens inkomster utgörs av löner. Eftersom NR ska täcka hela ekonomin görs ett tillägg för kalkylerade svarta löner som inte redovisas till Skatteverket. Till inkomsterna räknas även hushållens driftöverskott samt transfererings- och kapitalinkomster.

Hushållens driftöverskott utgörs av två poster; hushållens inkomster från egna hem och fritidshus, och företagarkinomster från näringsverksamhet. Inkomsterna från egna hem är en fiktiv inkomst som motsvarar avkastningen av en ägd bostad justerad med fastighetsskatt och subventioner. Det här inkomstillägget ska motsvara den potentiella hyresinkomst man kan få från den bostad man äger och bor i. Husägare hyr således sina bostäder från sig själva. Motsvarande post ingår i hushållens konsumtionsutgifter. Orsaken bakom detta beräkningssätt är att det möjliggör jämförelse mellan länder som har olika boendeformer. Utöver löner och vinster innehåller företagarkinomster även svarta företagarkinomster. Till hushållens transfereringsinkomster räknas bl.a. pensioner och bidrag från offentliga sektorn. Hushållens kapitalinkomster innefattar ränteinkomster, försäkringssparande samt aktieutdelningar men inte kapitalvinster, även om kapitalvinstskatten ingår i skattebetalningarna.

För att beräkna hushållens disponibla inkomst dras sedan skatter, avgifter och ränteutgifter från inkomsterna. Till skatterna räknas alla skatter som går från hushållen till offentliga sektorn. Hushållens avgifter innehåller bl.a. skadeförsäkringspremier och egenavgifter för avtalspensioner.

En speciell egenskap hos den disponibla inkomsten är att den påverkas av hushållens portföljval. För att belysa detta används här ett exempel där ett hushåll avser att öka sin konsumtion. Om det sker genom ökade banklån kommer den disponibla inkomsten att bli lägre så länge hushållet har lånet kvar, vilket är en följd av de ränteutgifter som uppkommer. Om hushållet i stället väljer att sälja av aktier kan disponibelinkomsten påverkas det första året om kapitalvinstskatten påverkas och därmed hushållets totala skattebetalningar. Framtida år sänks hushållets disponibla inkomst med den nu uteblivna aktieavkastning de sålda aktierna skulle ha genererat. I båda fallen påverkas hushållets disponibelinkomst och därmed sparkvot, men troligtvis är effekten inte densamma i de två alternativen. Effekten på disponibelinkomsten avgörs av räntornas respektive aktiemarknadens framtida utveckling.